

ARAP EDEBİYATINDA ŞİİR KAVRAMI PROBLEMİ -MUKAYESELİ VE ANALİTİK BİR BAKIŞ-

*Mehmet YALAR**

ÖZET

Arap Edebiyatında Şiir Kavramı Problemi incelenirken önce “şiir” kelimesinin sözlük anlamına yer verilmiş, sonra kavram olarak “şiir”in özünde var olan karmaşa ile ilgili genel yaklaşımlar ve gerek klasik ve çağdaş Arap literatüründe gerek batılılarca yapılmış olan çeşitli tanım ve izahlar, mukayeseli bir şekilde analiz edilmiş ve sonuçları değerlendirilmiştir.

SUMMARY

The Problem of Concept in the Arabic Poem

While studying “the Problem of Concept in the Arabic poem”, first the meaning of poem was considered, and then; on the one hand the general approaches pertaining to the complication that has been in the essence of the poem, on the other hand some assorted definitions and explanations both in Arabic Literature and in the works written by westerner scholars have been analyzed. At the end of the study, there is an evaluation of the results that have been reached.

A) ŞİİRİN SÖZLÜK ANLAMI

“Şiir” kelimesi, Arapça شعر –ş-‘a-r- kökünden mastar olup sözlük bakımından *bilmek, sezmek, bilincinde olmak, hissetmek, algılamak ve farkında olmak* gibi anlamlara gelir. Özellikle *bilmek* ve *bilgi* anlamlarına geldiğine vurgu yapmak gerekir. Zira, terimsel anlamının dışında ele alındığında شعر –şiir- kelimesinin علم –ilim- kelimesiyle aynı anlamda olduğuna dikkat çekilmiştir. Nitekim bir kimseye şair denilmesi, bilgi ve sezgi sahibi olmasından dolayıdır. Bu yüzden Arapça’daki لیت شعری

tabiri, ليتنى علمت -keşke bilseydim- demektir.¹ Kimilerine göre ise شعر kelimesi, İbranice'deki ahenkli okuma veya zikir demek olan شیر -şîr- kelimesinden alınmıştır.² Ancak GAL'ın Arapça mütercimi Abdulhalim en-Neccâr'ın da dediği gibi, aslında Haupt ve Landburg adlı müsteşriklere ait olup Selâme Musa (ö.1958) ve Ahmed Zeki Ebu Şâdî (ö.1955) gibi bazı çağdaş Arap edebiyatçıları da etkileyen bu görüş pek tutarlı gözükmemektedir. Zira, İbranice'deki ش harfini Arapça'daki ش harfi değil, س harfi karşılamakta, Arapça'daki ع harfini de İbranice'deki ی harfi karşılamamaktadır.³

B) ŞİİR KAVRAMIYLA İLGİLİ GENEL YAKLAŞIMLAR

Şiir, sanıldığı gibi kolay ve sade bir olgu olmayıp aksine son derece girift ve karmaşık bir kavramdır. Her şeyden önce o, her dilde bir yığın terim ve geleneği olan bir sanattır. Araplar, şiiri tasvir ederken, onu en güzel ve en değerli ipekli kumaşlardan yapılmış rengarenk işlemeli elbiselere benzetmişlerdir.⁴ Hatta tıpkı Yunanlılarda olduğu gibi, Arapların da, şiiri bir sanat olarak algıladıkları ve ifade ettikleri kaydedilmiştir. Sözelimi, İbn Sellâm el-Cumahî (ö.231/846), diğer ilim ve sanat türleri gibi şiirin de, ilim ehlinin bildiği bir sanat ve beceri yönünün bulunduğunu vurgulamış,⁵ el-Câhız ise, (ö.255/869), Hz.Ömer (ö.23/644)'in: “*Araplarda sanatın en iyisi, ihtiyacı olduğu zaman bir kimsenin sunduğu birkaç beyittir*” dediğini rivayet etmiştir.⁶

Bu itibarla şiir, Yunanlılarda olduğu gibi, Araplara göre de bir sanattır. Bu, aynı zamanda ince keskin kurallara bağlı girift bir sanattır. O kadar ki, gerçek şiir erbabı olan şairler, şiirin gelişmesine paralel olarak hala gelişmeye devam eden yeni bazı kurallar eklemek dışında, hiçbir sebeple bu kurallardan ödün vermezler.⁷

Şiirin girift bir sanat olduğu gerçeği, başından beri bu alanın uzmanlarınca fark edilmiş ve bu giriftliği çözmeye yönünde büyük gayret sarf edilmesine rağmen tatmin edici bir sonuca ulaşılammıştır. Arap şiirindeki kavramsal problemiğin asırlardır sarf edilen çabaya rağmen

* Yard.Doç.Dr. U.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

¹ ez-Zemaşerî, Ebu'l-Kâsim Mahmud b. 'Umar, *Esâsu'l-Belâğah*, Beyrut, 1412/1992, 331; el-Fîrûzabâdî, Muhammed b. Ya'kûb, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Beyrut, 1407/1987, 533; el-Feyûmî, Ahmed b. Muhammed b. 'Ali el-Mukrî, *el-Misbâhu'l-Munîr fi Ğarîb's-Şerhi'l-Kebîr*, I-II, Mısır, 1325/1901, I, 152; İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed, *Lisânu'l-'Arab*, I-XV, Beyrut, ts., IV, 409; Komisyon, *el-Muncid fi'l-Luğa*, Beyrut, 1987, 391

² ez-Zeyyât, Ahmed Hasen, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, Kahire, ts., 29

³ Brockelmann, Carl, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, trc. 'Abdulhalim Neccâr, I-V, Kahire, ts., I, 46, dipnot: 2

⁴ el-Câhız, 'Amr b. el-Bahr, *el-Beyân ve't-Tebyîn*, I-II, Kahire, 1968, I, 222

⁵ el-Cumahî, Muhammed b. Selâm, *Tabakâtu's-Şu'arâ*, Beyrut, ts., 3

⁶ el-Câhız, age, II, 101

⁷ Dayf, Şevkî, *el-Fennu ve Mezâhibuhu fi's-Şi'ri'l-'Arabî*, Kahire, 13, 14

çözümlemeyişi, bu uzun zaman dilimiyle orantılı olarak, hakkında bir çok şeyin söylenmesine yol açmıştır. Hemen her devirde alanın otoriteleri, şiir hakkında kendilerince daha isabetli gözükten görüşler dile getirmişlerdir. Ancak bu görüşler, büyük ölçüde şiiri sadece bir veya birkaç yönüyle tasvir etmekten öteye gidememiştir.

Konuya açıklık getirmesi bakımından şiir hakkında söylenenlere yer vermek yararlı olacaktır:

-Muaviye(ö. 64/684) der ki: “*Kişinin, çocuğunu eğitmesi gerekir. Şiir ise, bunun en yüksek mertebesidir.*”⁸

-Kendisine şairler hakkında soru sorulan ilk devir alimlerinden biri: “*Düşün bir kere! Ölçülü olmak her kes için bir meziyettir, onlar hariç. Yalancılık da her kes için kötüdür, onlar hariç.*”⁸

-Edebi tenkit alanında en eski otorite olarak kabul edilen el-Câhız ise, çok ilginç bir yaklaşım sergileyerek şiirin Araplara özgü bir meziyet olduğunu, başka milletlerin şiir söyleme yeteneğine sahip olmadıklarını söyleyecek kadar ileri gitmiştir.⁹

el-Kadî Ebu'l-Hasen ‘Ali el-Curcânî (ö. 393/1001) ise şöyle der: “*Şiir, Araplara ait ilimlerden biridir. Bu ilmi, karakter, zevk ve zeka ortaklaşa sağlarlar. Sonra kavrama yeteneği, onun diğer araçlarına güç katar.*”¹⁰

Kimisi, şiiri eşildiği zaman akan, eşilmediği zaman ise kuruyan bir pınara benzetirken, kimi alimler de onu şöyle tasvir etmişlerdir: “*Şiir, hikmetli söz, kusursuz istiare ve benzetme içeren sözdür. Bunların gerçekleşmemesi halinde ise, sahibi sadece vezinli söz söylemiş olur.*”¹¹

Şiir ile ilgili olarak bunlara benzer daha pek çok şey dile getirilmiştir. Ancak bütün bu söylenenler, dikkatle incelendiğinde ortaya çıkan kesin sonuç, ilk devirlerden beri bu konuda kavramsal düzeyde ortak bir görüşün oluşmaması ve bu konuda fikir serd etmeye çalışan herkesin şiir kavramını sadece bir yönüyle anlatmış olmasıdır. Örneğin Hz. Ömer, onu ihtiyaç halinde geçim vesilesi dahi olabilecek bir meslek olarak nitelemekte, Muaviye, eğitimle ilgili yönünü dile getirmekte, bir başkası ise şiirde aşırılığın ve yalan söylemenin normal olduğunu ileri sürmektedir. Bu alanın tartışılmaz otoritesi el-Câhız, şiiri Arapların tekeline sokmaya çalışarak Arapça dışındaki bir dille şiir söylenemeyeceğini iddia etmekte, el-Kâdî Ebû

⁸ el-Kayrevânî, İbn Reşîk, Ebu ‘Ali el-Hasen, *el-‘Umde, fî Mahasini’s-Şi’ri ve âdâbihi ve Nakdihi*, I-II, Kahire, 1955, I, 78,79

⁹ el-Câhız, *Kitâbu’l-Hayevân*, Beyrut, 1955, I, 60

¹⁰ el-Curcânî, Ebu’l-Hasen ‘Ali, *el-Vesâtah Beyne’l-Mutenebbî ve Husûmihi*, Kahire, ts., 22

¹¹ eş-Şâyib, Ahmed, *Usûlu’n-Nakdi’l-Edebî*, Kahire, ts., 296

'Ali el-Curcânî de, şiirin Araplara ait bir ilim olduğunu söylemek suretiyle, onun kavramsal düzeydeki karmaşıklığını gözler önüne sermektedirler.

Bu tablo karşısında; *şiir nedir?* sorusuna sırayla şu yanıtlar verilebilir:

- Şiir, geçim kaynağı olan bir sanattır.
- Şiir, en ideal eğitim yöntemidir.
- Şiir, Araplardan başka kimsede bulunmayan bir meziyettir .
- Şiir, Araplara özgü bir ilim dalıdır.
- Şiir, aşırılığın ve yalanın normal karşılandığı bir anlatım biçimidir
- Şiir, eşildiği zaman akan, eşilmediği zaman ise kuruyan bir pınardır.
- Şiir, hikmet, istiare ve benzetme içeren sözdür.

Görüldüğü üzere, bu yanıtlardan hiç biri, şiir kavramını tanımlayacak nitelikte değildir. Aslında bu konudaki belirsizlik, ilk dönemlere özgü bir durum da değildir. Günümüzün çağdaş yaklaşımları da, bu karmaşık kavramı standart bir tanım çerçevesine oturtmaktan uzak gözükmektedir. Zira fiili durum, şiiri, herkesin ittifakla kabul edeceği şekilde tanımlamanın imkansız olduğunu göstermektedir. Bu nedenle olsa gerektir ki, İbn Kuteybe (ö.276/889), şiiri tanımlamak yerine onu, lafız ve anlamının kalitesine göre kısımlara ayırmış,¹² İbnu'l-Esîr de, şiirin amacına vurgu yapmıştır.¹³ Buna rağmen ta baştan beri şiiri tanımlamaya yönelik çabalar süregelmiş ve zaman içerisinde pek çok tanım ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede şiirin uzun süre kabul gören ve lehte veya aleyhte eleştiriye konu olacak ölçüde ilgi uyandıran başlıca terimsel tanımlarına yer vermek ve bu tanımları, hem kendi aralarında hem de batılıların şiir anlayışıyla karşılaştırmak suretiyle irdelemek, kaçınılmaz olmaktadır.

C) BAŞLICA TANIMLAR

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşıldığı üzere, şiir kavramı, ilk dönemlerden günümüze dek Arapça literatürde tartışmalı bir konu olmaya devam etmiş ve çeşitli tanımları yapılmıştır. Görüş birliğiyle kabul edilebilecek ortak bir tanımının bugüne kadar ortaya konulamamış olmasında, duygu merkezli oluşu nedeniyle şiirin, biçim ve içerik bakımından özünde taşıdığı karmaşa önemli rol oynamış olmalıdır. Nitekim bugüne kadar yapılan tanımların bir kısmında şiirin sadece biçimsel yanı esas alınırken bir kısmında da bu tür bir tanımın eksik bir tanım olduğunun farkına varılarak duygusal içeriğe de yer vermeye çalışılmıştır. Böylece

¹² ed-Dîneverî, İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve 'ş-Şu'arâ*, Leiden, 1902, 7-11

¹³ el-Cezerî, İbnu'l-Esîr Dıyâuddîn b. Muhammed, *el-Meselu's-Sâir fi Edebi'l-Kâtibi ve 'ş-Şâ'ir*, (I-II), Beyrut, 1411/1990, II, 348

şimdiye kadar yapılmış olan tanımları şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

1. Aruzcuların Klasik Tanımı

Aruz alimleri, şiiri, Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî (ö.175/786)'nin kurucusu olduğu Aruz İlmi'nin vezinleri ile kafiyeden oluşan biçimsel öğelerini esas alarak tanımlamayı tercih etmişlerdir. Onlara göre şiir: **الكلام الموزون المقفى** “vezinli ve kafiyeli sözdür.”¹⁴ Bu görüşte olanlar, tanımı değişik şekillerde ifade etmiş olsalar bile, ölçü ve kafiyeden başka bir kritere yer vermemişlerdir. Ancak daha ilk bakışta bunun, şiirin değil, nazmın tanımı olması gerektiği gözden kaçmamaktadır. Şiir ile nazmın ise aynı şeyler olmadığına daha sonra değinilecektir.

Bu nedenledir ki, daha sonra pek çok dil alimi, yapılan bu tanımın şiir için yeterli olmadığına farkına vararak içeriğini ve duygusal derinliğini de yansıtacak şekilde bir takım tanımlar ortaya koymuşlardır ki bunların başlıcaları şöyle sıralanabilir:

2. Kudame b. Ca'fer ve İbn-i Reşîk 'in Tanımı

Aruzcuların klasikleşmiş olan şiir tanımında yetersizlik sezenlerin başında Kudame b. Ca'fer (ö. 337/948) 'in geldiği anlaşılmaktadır. Ahmed Bedevî'ye göre, Kudâme, şiiri mantık ölçülerine göre tanımlama girişiminde bulunan ilk kişidir.¹⁵ Taha Hüseyin (ö.1973)'e göre ise bu zat, Aristo (ö.MÖ 384)'nun الخطابة –Retorika- adlı eserini görmüş, ondan etkilenerek şiiri yeniden tanımlamaya çalışmış ve yaptığı tanımı isabetli bir felsefi analize tabi tutmuştur.¹⁶ Kudame'nin sözü edilen tanımı şöyledir: **إنه قول موزون مقفى** “o, bir anlam ifade eden ölçülü ve kafiyeli sözdür.”¹⁷

Kudame'nin, bu tanımında aruzcuların geleneksel tanımına eklediği şey, “bir anlam ifade eden” kayıdır ki, bu da, tanıma yeni bir şey katmamak, şiiri diğer ifadelerden ayırd etmemek ve anlamdan ne kastedildiğini açıklamamakla eleştirilmiştir. Çünkü her söz bir anlam ifade eder.¹⁸ Ancak Kudame'nin, kastettiği anlam, herhangi bir sözün ifade edeceği anlam olmasa gerektir. O, bu anlamdan şiirdeki içerik ve duygu derinliğini amaçlamış olmalıdır. Nitekim kendisi de, tanımını analiz ederken, bu tanıma uyan her sözün kaliteli olmayabileceğini, bu nedenle kaliteli ile

¹⁴ el-Fîrûzabâdî, age, 533; İbn Manzûr, age., IV, 410; Tabâne, Bedevî, *en-Nakdu'l-Edebî*, Riyad, 1403, 76; el-Muncid, 391

¹⁵ Bedevî, Ahmed Ahmed, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebî 'Inde'l-'Arab*, Kahire, 1979, 113

¹⁶ Hüseyin, Taha, *Temhîd fi'l-Beyâni'l-'Arabî*, Beyrut, 1403/1983, 17

¹⁷ Kudame b. Ca'fer, *Nakdu's-Şi'r*, tah. S.A. Bonebakker, Leiden, 1956, 3,7

¹⁸ Tabane, age, 76; Bedevî, Ahmed Ahmed, age, 114

kalitesizi birbirinden ayırt edecek bilgiye ihtiyaç bulunduğunu söylemektedir.¹⁹

Kudame'nin bu tanımının, edebiyat ve edebi tenkit çevrelerinde uzun süre egemen olduğu görülmektedir. Nitekim İbn-i Reşik (ö. 463/1071) de, şiiri bu çerçevede tanımlamaya çalışarak şöyle der: “*Şiirin yapısı, lafız, vezin, kafiye ve anlamdan ibaret olan dört şeyden oluşur ki, bu aynı zamanda şiirin tanımıdır.*”²⁰

Ancak o, bu çerçevede söylenen sözün aynı zamanda şiir niyetiyle söylenmiş olmasını da şart koşmaktadır. Bu şartı ileri sürerken dini bir kaygıdan hareket ederek, tesadüfen şiir biçiminde ortaya çıkan ayet ve hadisleri şiirin dışında tutmak istemektedir.²¹

Dördüncü yüzyıl dilcilerinden İshak b. İbrahim (ö.372/982) de, klasik tanımı yetersiz bularak “*şair*”den söz ederken onun, başkalarınca sezilemeyen anlam derinliklerini sezip isabetle anlatan kişi olduğu için bu sıfatla anıldığını söyledikten sonra sözünü şöyle tamamlamıştır: “Bir kimse, ancak bu niteliğiyle şair olmaya hak kazanır. Bu niteliğin dışında kalan her kim olursa olsun, ölçülü ve kafiyeli söz söylese bile, şair değildir.”²²

3. İbn-i Haldun'un Tanımı

Şiiri vezin ve kafiye ile tanımlamanın yetersizliğini sezenlerden biri de İbn-i Haldun (ö. 808/1406)'dur. Zira o, önce başta vezin ve kafiye olmak üzere, şiir hakkında bir miktar teknik bilgi verdikten sonra, aruzcuların daha önce yer verdiğimiz tanımını aynı ifadelerle aktarır ve yetersizliği konusunda : “Aruzcuların bu tanımdaki sözleri, ele aldığımız şiir kavramını tanımlayamamaktadır” der. Ardından da mantık kurallarını gözeterek şu tanımı yapmaya çalışır: “*Şiir, istiare (metafor) ve betimlemeye dayalı, vezinde ve beytin son harfinde (kafiyede) birbiriyle uyumlu bölümler (beyitler)le bölümlenen, her bölümü, konusu ve amacı bakımından bağımsız olan ve Arapların şiire özgü üsluplarına uygun belagatlı sözdür.*”²³

İbn-i Haldun, yaptığı bu tanımı mantık ilminin tümellerine göre analiz ederek bu yönden ne denli yeterli olduğunu kanıtlamaya çalışır. İbn-i Haldun'un, yalnız aruzcuların değil, İbn-i Reşik'in tanımından da haberdar olduğu ve onu da yeterli bulmadığı anlaşılmaktadır. Zira sözlerinin devamında şiir söylemeye sevk eden faktörlerden söz ederken İbn Reşik ve eseri el-Umde'ye övücü sözlerle referansta bulunur.²⁴

¹⁹ Kudame, age, 3

²⁰ İbn-i Reşik, age, I, 77

²¹ a.es., I, 77

²² İshak b. İbrahim b. Vehb, *el-Burhan fi Vucûhi'l-Beyân*, tah., Taha Huseyin-'Abdulhamîd el-'Abbâdî, Kahire, 1928, 95

²³ İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, *Mukaddime*, Kahire, ts., 538

²⁴ a.es., 539

Ancak Çağdaş Arap Edebiyatı eleştirmenleri, İbn-i Haldun'un, aruzcuların tanımına göre oldukça detaylı olan bu tanımının da, klasik tanıma veya Kudame'nin tanımına bir yenilik getirmediğini, çünkü nesirde de bir takım güzel istiareler ve zevk alınan betimlemelerin bulunabileceğini ileri sürmüşlerdir.²⁵ İbn-i Kudame'den söz etmemesi, İbnü Haldun'un, onun tanımından haberdar olmadığı izlenimini vermektedir ki, Ahmed Bedevî de aynı kanyı dile getirmektedir.²⁶

Ayrıca, İbn Tabataba el-'Alevî (ö.322/933), Ebû Mensûr el-Ezherî (ö.370/980) ve Ebu'l-Kâsim el-Âmidî (ö.371/981) gibi diğer dil ve edebiyat alimleri de, şiiri ağırlıklı olarak lafız ve biçim yönüyle, kısmen de içerikten söz ederek tanımlamaya çalışmışlardır.²⁷

Netice itibariyle pek çok şiir erbabı kimseler, çerçevesi vezin ve kafiyeyle belirlenen bir tanımın, şiirde saklı bulunan gizemli vasıflara, onu söylemeye sevk eden faktörlere, duygular ve gönüllerde bıraktığı etkinin sınırlarına değinmemesi sebebiyle, yetersizliğine dikkat çekmişlerdir.

4. Çağdaş Yaklaşımlar ve Tercihe Değer Gözükken Tanımı

Çağdaş Arap edebiyatçıları ve eleştirmenleri, büyük ölçüde batılı edebiyatçıların etkisiyle şiir ile ilgili yeni yaklaşımlar geliştirerek onu bu çerçevede yeniden tanımlamaya çalışmışlardır. Her şeyden önce şiirin, öteden beri düşünüldüğü gibi, sadece vezin ve kafiye unsurlarıyla tanımlanamayacağını farkına vararak tanımlanmasındaki zorluğu anlamaya başlamışlardır. Konuyla ilgili anlayışın bu radikal değişime uğraması sonucu, kimi Arap edebiyatçıları, şiirin tanımında vezin ve kafiyeyle hiç söz etmezken, kimileri de, vezin ve kafiyeyle yeni bazı unsurlar ekleyerek hem biçim hem de içerik yönünü göz önünde bulundurmaya istemişlerdir.

Örneğin, çağdaş Arap şiirinde açılım döneminin öncülerinden ve Divan Grubu'nun kurucularından olan 'Abbâs Mahmûd el-'Akkâd (ö. 1964)'ın : "*Şiir, içten bir sezginin estetik anlatımıdır*"²⁸ şeklindeki tanımında vezin ve kafiyeyle söz edilmemiştir. Halbuki 'Akkâd, şiirlerini hayatının sonuna dek vezinli ve kafiyeyle yazan, vezinsiz ve kafiyesiz şiire şiddetle karşı çıkan ve bu konudaki aşırı duyarlılığı bilinen bir şair ve eleştirmendir. Yaptığı bu tanımın ise, iyi şiirin mezziyetlerinden birini dile getirmekten öteye gidemediği ileri sürülmüştür.²⁹

İlk bakışta 'Akkâd'ın tutumu, çelişkili gibi gözükse de, yaptığı tanımda vezin ve kafiye tabirlerine bilinçli olarak yer vermediği, böylece

²⁵ Tabane, age, 77

²⁶ Bedevî, age, 116

²⁷ İbn Tabataba el-'Alevî, *Tyâru 'ş-Şi'r*, tah. el-Hacirî, Taha – Sellâm, Muhammed Zeğlûl, Kahire, ts., 3; Vehbe, Mecdî-el-Muhendis, Kâmil, *el-Mustalahâtu'l-'Arabiyye fi'l-Luğati ve'l-Edeb*, Beyrut, 1984, 211

²⁸ el-'Akkâd, 'Abbâs Mahmûd, *Mukaddimetu Dîvani Vahyi'l-Arba'in*, Kahire, 1933, 3

²⁹ Tabâne, Bedevî, age, 78

şiiiri sadece biçimsel yönünden ibaret sanmanın yanlışlığını ortaya koymak istediği, tanımının bütününden kolayca anlaşılabilir. O, “*içten sezgi*” kaydıyla şiirin içerik ile ilgili duygusal yönünü, “*estetik anlatım*” tabiriyle de biçimsel yönü olan vezin ve kafiyeyi zımnen dile getirerek şiiri hem içerik hem de biçim bakımından tanımlamaya çalışmış olmalıdır.

Edebi tenkit ve analizlerinde batıcı yaklaşımlarıyla tanınan Taha Huseyin ise: “*Şiir, vezin ve kafiyeyle kayıtlı, kendisiyle sanat estetiği amaçlanan sözdür.*”³⁰ şeklindeki tanımıyla klasik ve çağdaş anlayış arasında sentez kurmaya çalışmış gözükmektedir.

Görüldüğü üzere, çağdaş Arap edebiyatçıların şiir için yeterli bir tanıma ulaşma çabaları hep devam etmiştir. Bu kesintisiz çabalar sonucunda, ortak kesin bir tanıma ulaşmak yerine, şiirin mantık ilminin ölçülerine uygun bir tanımının adeta imkansız olduğu hususunda neredeyse görüş birliğine varıldığı anlaşılmaktadır.³¹

Bununla birlikte, çağdaş Arap edebiyatçıları ve eleştirmenlerinin, şiirde bulunmasını öngördükleri temel nitelikler ve unsurlar konusunda benzer şeyler söyledikleri de gözden kaçmamaktadır. Sözelimi, şiirin estetik bir sanat olduğu ve bünyesinde biçim, ses, tını ve ritim unsurlarını taşıdığı, bu karmaşık yapısıyla da geleneksel nesirde ifade edilebilen açık fikirlere sığdırılmaları mümkün olmayan bir takım gizemli duyular, sezgiler ve benzeri şeyler ilham ettiği, yaygın bir biçimde dile getirilmektedir.³²

Bu çerçevede, şiirin çağdaş anlamda tanımı yapılırken ondaki şu temel iki unsur göz önünde bulundurmaya gerekir:

a) *İç yapısını oluşturan ve düşünceyle de desteklenen duygu ve sezgisel vizyon*

b) *Dış yapısını oluşturan ve aynı zamanda iç yapısının da yeterli bir taşıyıcısı olan vezinli ve kafiyeli dil*³³

Bu noktadan hareket eden ünlü eleştirmen eş-Şâyib, tercihe değer gözüken şu tanımı ortaya koymuştur:

“*Şiir, duyguyu ve aklı betimleyen vezinli ve kafiyeli sözdür.*”³⁴

³⁰ Huseyin, Taha, *Fi'l-Edebi'l-Câhili*, Kahire, 1975, 312, 313

³¹ ‘Abdunnûr, Cebbûr, *el-Mu‘cemu'l-Edebî*, Beyrut, 1984, 148; eş-Şâyib, age, 296; Tabane, age, 73

³² Ya‘kûb, Emîl Bedî‘-‘Asî, Mişal, *el-Mu‘cemu'l-Mufassal fi'l-Luğati ve'l-Edeb*, I-II, Beyrut, 1987, II, 737, 738; Vehbe, Mecdî-el-Muhendis, Kâmil, age, 210-212; el-Fâhûrî, Hannâ, *el-Mûcez fi'l-Edebi'l-Arabî ve Târihihi*, I-VI, Beyrut, 1411/1991, IV, 42; eş-Şâyib, age, 296; Tabane, age, 73; Abdunnûr, age, 148

³³ Abdunnûr, age, 148, 149 ; eş-Şâyib, age, 298

³⁴ eş-Şâyib, age, 298

Bu tanımla nazım ile şiir de birbirinden ayrılmış olmaktadır. Zira vezinli ve kafiyeli olduğu halde, duygusal etkisi olmayan söz şiir değil, sadece nazımdır. Örneğin, İbn Malik (ö.672/1274)'in nahiv ilmine dair Elfiyye'si ile mantık ilmine dair es-Sulleme metni gibi. Şayet herhangi bir söz, duygusal etkisi olduğu halde vezin ahengine sahip değilse, bu da şiir değil, edebi nesir olur.³⁵

Çağdaş bir yazar olan eş-Şâyib'in tanımı, diğerlerine kıyasla tercihe değer gözükmese de, geçen yüzyılın ortalarından itibaren Iraklı şairler Nâzik el-Melâike'nin "كوليرا -Kolera-" ve Bedir Şakir es-Seyyâb (ö.1964)'in "هل كان حباً -O sevgi miydi-" şiirlerinde ilk bilinçli ve sistematik örnekleri görülen الشعر الحرّ (serbest şiir), daha sonra ise Unsi el-Hacc, Adonis, Yusuf el-Hâl (ö.1986) ve benzerlerinin öncülük ettikleri قصيدة النثر veya الشعر المنثور (düz yazı şiiri)ni kapsamamaktadır.³⁶

Esasen Arap şiirinde vezin ve kafiyeyi hala şart koşan büyük çoğunluğa göre, düz yazı şiiri şöyle dursun, serbest şiir bile şiir sayılmamaktadır. Nitekim Mısır Sanat ve Edebiyat Yüksek Kurulu'nun Şiir Komitesi de, bu görüşü teyit etmek üzere: "Vezinli ve kafiyeli olmayan şiir, şiir değildir." demiştir.³⁷

Modern Arap şiirinin teorisyenlerinden olan Suriyeli Nusayrî şair Adonis (Ali Ahmed Said), "بيان الحداثة -Modernitenin Manifestosu-" başlıklı deklarasyonunda, kavramsal düzeyde şiirin, kelimenin tam anlamıyla bir problem olduğunu itiraf etmektedir. Ona göre şiir, kesintisiz bir savaşımdır. Bu savaşım, şair ile iç dünyası, şair ile dil ve şair ile varlıklar alemi arasında geçen çok yönlü bir savaşımdır. Ayrıca, Arap şiiri, biçimsel olarak vezin ve kafiye kalıpları içerisine hapsedilirken, içerik ve amaçları bakımından da kutsal nitelikte bir takım fonksiyonlara sahip kılınmıştır.³⁸

Adonis, bu noktadan hareket ederek Arap şiirinin tarih bilincinden yoksun ve ölü olduğunu ileri sürmektedir. Adonis'in Arap şiiri ile ilgili klasik yapıya ve anlayışa bu denli olumsuz bakmasının temelinde ideolojik faktörün bulunduğunu gözden kaçırmamak gerekir.

Bu arada serbest Arap şiirinin kurucusu olan Nâzik el-Melâike, Adonis ve Unsi el-Hacc'ın Fransız edebiyat tarihçisi ve eleştirmen Suzan Bernard'ın "Baudelaire'den Günümüze Düz Yazı Şiiri" adlı eserinde yer

³⁵ a. es, 299

³⁶ Ya'kûb, Emîl Bedî'-'Asî, Mişal, age, II, 742, 743, 864, 984; el-Melâike, Nâzik, *Kadaya'ş-Şi'ri'l-Mu'âsir*, Beyrut, 1981, 35 vd.; La'îbî, Şâkir, *Beyân min Ecli Kasideti'n-Nesr*, <http://www.jehat.com/14.06.2002>

³⁷ Hafacî, M. 'Abdulmun'im, *el-Kasîdatu'l-'Arabiyye Beyne't-Tetavvuri ve't-Teccid*, Beyrut, 1414/1993, 14; el-Ehram, Kasım 1961, S: 24

³⁸ Adonis (Ahmed Ali Said), *Beyânu'l-Hadâse*, <http://www.jehat.com/14.06.2002>

alan Fransızca “*Le Poem en Prose*” tabirini Arapça’ya قصيدة النثر (düz yazı şiiri) şeklinde tercüme edip Arapça şiire aynen adapte etme çabalarına şiddetle karşı çıkmıştır. Ona göre, قصيدة ve نثر sözcükleri, birbiriyle çelişen iki terim olup bir araya getirilmek suretiyle şiir kavramını karşılamaları mümkün değildir.

Böylece el-Melâike, Arap şiirinde modernleşmenin öncülerinden olmasına karşın, Arapça düz yazı şiirinin varlığını kabul etmemekte ve bu tür bir anlatıma edebi nesir demek gerektiğini savunmaktadır.³⁹ Bu durum, klasikler arasında olduğu gibi, çağdaş Arap şiirinin teorisyenleri arasında da şiir kavramı konusunda uzlaşmaz çelişkilerin sürdüğünü gözler önüne sermektedir.

5. Batılılara Göre Şiir

İnsanların, duygularını dile getirmede kullandıkları ilk anlatım aracı olduğuna inanıldığı için şiir hakkında çok eski tarihlerden beri çeşitli görüşler dile getirilmiştir. Bu konuda ilk sözü söyleyenlerin, eski Yunan filozofları oldukları anlaşılmaktadır. Bunlardan Sokrat (MÖ 469-399)’a göre, bizzat şairler de, söyledikleri şiirin mahiyeti hakkında bir şey bilmemektedirler. Zira şiir, onların kalbine ilham olunan, bilinçsizce ve kavramadan tekrarladıkları bir şeydir.

Platon (MÖ 427-347)’un konuyla ilgili görüşü daha ilginç gözükmektedir. Ona göre şiir, realiteden uzak, bozuk ve değersiz, insan zekasına yakışmayan, aynı zamanda da son derecede bozucu etkiye sahip sahte bir olgudur.

Şiir ile ilgili görüşleri, en çok etkili olan ve uzun süre dikkate alınan filozof Aristo (MÖ 384-322)’dur. O şiir hakkında: “*Şiir, yaratılışı (doğayı) örnek alma çabasıdır (taklittir). Biz, bu yolla öğrenme ve zevk vermeyi sağlamış oluyoruz*” derken, şairi ise “*söylediklerini keşfeden bir mucit (maker)*” olarak nitelemektedir.

Son tahlilde Aristo’nun bu konudaki ayrıntılı açıklamalarından şu sonuç çıkarılabilir: “*Şiir, vezinli ve melodik kalıplar içerisinde olması koşuluyla, orijinal söz söyleme sanatıdır.*”⁴⁰ Şiirde ilk olarak vezinli ve melodik olma niteliklerini öngören kişinin Aristo olduğu anlaşılmaktadır ki, bu konudaki görüşlerini Poetika (Şiir Sanatı) adlı ünlü eserinde toplamıştır.⁴¹

Batılı edebiyatçılar da, tıpkı Müslümanlar gibi, yüzyıllar boyunca şiir hakkında düşünce üretmeye ve görüş serd etmeye devam etmişlerdir. Özellikle İngiliz edebiyatçılar, Aristo’nun, şairi *mucit*, hatta *yaratıcı* olarak nitelediği tanımından etkilenecek şekilde şiiri, yaratıcılık ve vezin özellikleri

³⁹ el-Melâike, age, 213 vd.

⁴⁰ Tabâne, age, 74

⁴¹ Daha fazla ayrıntı için bkz.:Aristoteles, *Poetika*, çev. İsmail Tunali, İstanbul, 1963, 11, 16 vd.

çerçevesinde tanımlamışlar ve üstünlüğünü bu iki özelliğine dayandırmışlardır. Örneğin, ünlü İngiliz şairi John Milton (ö.1674) da, şiirin özelliğinin çoğunlukla biçimine bağlı olduğunu ileri sürmüştür.⁴²

Rönesans sonrası batılı edebiyatçılar arasında şiirin tanımı konusunda görüş birliğine varılamadığı ve bunlardan kimisinin biçim yönüne, yani sanatsal vurgusuna, kimisinin de içeriğindeki hayal ve duygu unsurlarına ağırlık verdiği görülmektedir. İkinci görüşün savunucularından ve aynı zamanda çağdaş romantik şiirin öncülerinden olan ünlü İngiliz şairi William Wordsworth (ö. 1850), şiirle ilgili görüşünü: “*Şiir, duygu aracılığıyla olağanüstü bir mükemmellikte kalbe ulaşan realitedir*” şeklinde dile getirirken, yine çağdaş İngiliz edebiyatçı ve eleştirmen John Ruskin (ö. 1900) şiiri şöyle tanımlar: “*Şiir, asil faktörlerin, hayal aracılığıyla asil duyguları sergilemesidir.*”⁴³ Ne var ki bu tanımlardaki nitelermeler, şiirin yanı sıra, diğer estetik sanatlar için de geçerlidir.

Bazı batılı çağdaş edebiyatçılar ise, şiiri kapalı bir takım ifadelerle tanımlamaya çalışmışlardır. Örneğin büyük İngiliz romantik şair P.B. Shelley (ö.1822) şiiri: “*Şiir, hayalin anlatımıdır*”⁴⁴ sözleriyle tanımlamıştır ki, buradaki kapalılık gözden kaçmamaktadır.

Görüldüğü üzere, konunun tabiatından kaynaklanan zorluk nedeniyle, batılılar da, şiirin mantık ölçülerine uygun bir tanımını yapamamışlardır. Bu konuda söyledikleri, büyük ölçüde şiirin nitelikleri, etkileyici yönleri, başlıca sanatsal özellikleri ve yaşamdaki fonksiyonundan ibaret gözükmektedir.

Bedevî Tabâne’ye göre, batılılarca bu konuda yapılmış olan en açık ve en kapsamlı tanım, Stadman’ın, şiiri hem biçim hem de içerik bakımından ele alan şu ifadesidir: “*Şiir, kaliteli anlamı, zevki, düşüncüyü, duyguyu ve insan ruhunun gizemini dile getiren, hayal gücüne dayalı ölçülü bir anlatımdır.*”⁴⁵

D) PROBLEMİN YOL AÇTIĞI SONUÇLAR

Arap şiirinin kavramsal problemiği, tarihi seyir içerisinde şu sonuçlara yol açmış gözükmektedir:

1. Tarih boyunca mantıksal ve bilimsel bir tanımının yapılamaması ve bunun imkansızlığına dair genel bir kanının gerçekleşmiş olması.

⁴² eş-Şâyib, age, 296; *el-Muncid fi'l-A'lâm*, 545

⁴³ el-Muncid, 269, 611; eş-Şâyib, age, 297

⁴⁴ el-Muncid, 335; eş-Şâyib, age, 297

⁴⁵ Tabâne, age. , 75

Bu nedenle çağdaş kaynaklar, artık şiirin tanımıyla uğraşmak yerine onun özelliklerine yer vermeyi tercih etmekte ve bu özellikleri şöyle sıralamaktadırlar:

a) *Güçlü bir duyuş ve derin bir etkilenmeyi vurgulaması*

b) *Hayata, sadece mantık ve akli delilleri kullanma yoluyla kavranıp ifade edilemeyecek bir açıdan bakılması*

c) *Şiirde kullanılacak sözcüklerin doğru seçilmesi*

Sözgelimi aşk şiirinde en ince ve en tatlı sözcüklerin seçilmesi gerekir ki, bu üç özellikle ilgili görüş birliği vardır.

d) *Özel melodik bir yapıya sahip olması (vezinli olması)*

e) *Kafiye olması*

Düz yazı şiiri taraftarları hem vezne hem de kafiyeye, serbest şiir savunucuları ise sadece klasik vezinlere ve kafiyeye karşı çıkmaktadırlar.⁴⁶

2. Tercümesinin imkansızlığı iddiası

Arap şiirinin klasik yapısını esas alanlar, başka dillere tercüme edilmesinin imkansız olduğunu ileri sürmüşlerdir. Esas itibarıyla el-Câhız'a ait olan bu görüş, ortaya atıldığı günden itibaren belagat ve edebi tenkit çevrelerinde egemen hale gelmiştir. el-Câhız, ortaya attığı bu iddiayı şöyle gerekçelendirir: “ Şiir tercüme edilemez ve nesre dönüştürülemez. Aksi halde düzeni parçalanır, vezni bozulur ve beğeni sağlayan yönü yok olur. Arapların hikmeti olan şiir, bu şekilde değiştirildiği takdirde onun mucizesi olan vezni ortadan kalkmış olur.”⁴⁷

Görüldüğü üzere, el-Câhız'ın bu konudaki kaygısı şiirin biçimsel yanıyla ilgilidir. Günümüzde de şiirin klasik yapısına taraftar olanlar, aynı görüşü savunmaya devam etmektedirler. Ancak serbest ve modern şiir taraftarları, bu görüşü reddederek şairin yaşadığı şiirsel iklimin başkalarının da yaşanabileceğini, dolayısıyla şiirinin, aynı şiirsellikte tercüme edilebileceğini savunmaktadırlar.⁴⁸

3. İlimle Bağdaşmazlığı

Özellikle cahiliye döneminde Arapların, şiiri bir ilim, şairi de en büyük alim olarak algıladıkları bilinmektedir. Bu nedendir ki, o dönemde “ilim ve bilgi sahibi kimse” demek olan “*şair*” sözcüğünü şiir söyleyen kimseye özgü bir unvan haline getirmişler ve şairin, söylediklerini kendisine

⁴⁶ Vehbe, Mecdî-el-Muhendis, Kâmil, age, 210; eş-Şâyib, age, 298

⁴⁷ el-Câhız, *Kitâbu'l-Hayevân*, I, 60

⁴⁸ Ya'kûb, Emîl Bedî'-'Asî, Mişal, age, II, 741, 742

ilham eden şeytanları bulunduğuna inanmışlardır.⁴⁹ Şairler hakkındaki bu yüceltici bakışları nedeniyledir ki Araplar, olağanüstü üslubundan dolayı, Kur'an'ı şiir, Peygamber'i de şair sanmışlardır.⁵⁰ Ancak Râğib el-İsfahânî'nin yer verdiği bir görüşe göre, Arapların Kur'an'a şiir demelerinin nedeni, onun gerçekten şiir olduğuna inanmaları değil, onu yalan olmakla itham etmektir. Zira şiir ile yalan dile getirilir, şair de yalancı demektir.⁵¹

Daha önce yer verildiği üzere, Hz. Ömer'in şiiri geçim vesilesi olmaya yarayan bir meslek, Muaviye'nin onu en yüksek eğitim mertebesi, Kadî Ebu'l-Hasen el-Curcânî'nin ise, Araplara ait bir ilim olarak ifade etmeleri, bu anlayışın kısmen İslâmî döneme de yansıdığını göstermektedir. Ancak aradan geçen uzun zaman süreci içerisinde şiirde gerçekleşen kavramsal evrimleşmeye paralel olarak, ona yönelik bakış açısında da köklü değişimler meydana gelmiştir.

Bu konudaki en köklü değişim, batı edebiyatının da etkisiyle şiirin artık bir ilim değil, bir güzel sanat dalı olduğu yönünde gerçekleşmiştir. Zira şiir, edebi nesirle birlikte kişinin iç dünyasındaki düşünce, bilinç ve sezgiyi ifade etme özelliğine sahiptir. İlim ise, bunun tam zıddı bir konumdur. Şöyle ki, ilim objektif olup hayatı olduğu gibi ele alırken, şiir subjektiftir ve hayatı şairin gördüğü gibi işlemektedir.⁵²

4. Şiirin Araplara Özgü Olduğu İddiası

Arap şiirindeki kavram kargaşasının yol açtığı sonuçlardan biri de, bu sanatın Araplara ve Arap dilini konuşanlara özgü olduğu iddiasıdır. Bu iddianın sahibi de el-Câhız'dır. O, bu konuda şöyle der: “ Şiire gelince o, doğumu yeni ve yaşı küçük bir olgudur. Onu ilk kez metotlu kullanan ve ona götüren yolu açanlar İmrulkaıs(ö. 560) ve Muhelhil bin Rabî'a (ö.531)'dir. Aristo, hocası Platon, Ptelomaios (ö.168), Démokritos (MÖ. V.YY) ve diğerlerinin kitapları ise, şiirin başlamasından yüzyıllar önce ortaya çıkmıştır. Şiirin ortaya çıkışını belirlemeye çalıştığımızda bunun İslam'dan yüz elli yıl, daha dakik bir belirlemeyle en fazla iki yüz yıl önce olduğunu görürüz. Şiir söyleme erdemi ise Araplara ve Arapların dilini konuşanlara özgüdür...”⁵³

Bu açıklamalarından el-Câhız'ın, şiire çok dar bir açıdan baktığı ve eski Grek literatüründen haberdar olduğu halde şiirin bu literatürdeki varlığını göz ardı ettiği anlaşılmaktadır. Bu dar açılı ve olumsuz yaklaşımın

⁴⁹ el-Câhız, *Kitâbu'l-Hayevân*, I-VII, Beyrut, 1408/1988, I, 78; İbn şuheyd, Ebû 'Âmir Ahmed, *Risâletu't-Tevâbi' ve'z-Zevâbi'*, Beyrut, 1400/1980, 72 vd.; eş-Şâyib, age, 307; 'Abdunnûr, age, 1984, 149

⁵⁰ Enbiyâ, 21/5, Saffât, 37/36; eş-Şâyib, age, 308

⁵¹ el-İsfahânî, Râğib Huseyn b. Muhammed, *el-Mufredât fi Ğaribi'l-Kur'ân*, Kahire, 1381/1961, 262

⁵² a. es., 298

⁵³ el-Câhız, age, I, 74, 75

temelinde yatan birden fazla nedenden söz edilebilir. Mişal ‘Asî ve Emîl Bedî‘ Ya‘kûb’a göre o, bu konuda ırkçı bir yaklaşım sergileyerek bilim ve aklın en basit bir kuralına dahi uymamıştır.⁵⁴ Bedevî’ye göre ise, bunun nedeni, yabancı edebiyat hakkındaki bilgi yetersizliğidir.⁵⁵

Kanaatimizce ikinci görüş daha tutarlı gözükmemekte, ancak bununla birlikte, şiir ile ilgili bu yanlışlığı izaha yetmemektedir. Zira sözü edilen bilgi yetersizliği belli bir zamana kadar sürmüş olmalıdır. Halbuki bu yanlışlığın, İbn-i Haldun zamanına kadar, yani XV. Yüzyıla kadar sürdüğü kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. Zira, şiiri tanımladıktan sonra yaptığı izahta: “Arapların üsluplarına uygun...” kaydını koyarken, bu kaydın, Arap olmayanlarda da şiir bulunduğu görüşünde olanlar için konulduğunu, Arap olmayanlarda şiir bulunmadığı görüşünde olanlara göre ise “belli üsluplar çerçevesinde...” demenin yeterli olacağını söyleyerek bu konuda hala iki görüşün varlığından söz etmektedir.⁵⁶

Kaldı ki Taha Huseyin, el-Ezher ve Dâru’l-‘Ulûm öncülüğündeki muhafazakar ekolün, hala el-Câhız’ın görüşünü ısrarla savunduğunu kaydetmektedir.⁵⁷

Hal böyle olunca, şiirle ilgili bu önemli yanlışlığın, ne ırkçı bir duygudan ne de ila nihaye sürmemesi gereken yabancı edebiyata ilişkin bilgi yetersizliğinden kaynaklandığını, bunun gerçek nedeninin, Arap şiirinin özünde var olan kavramsal karmaşada saklı olduğunu söylemek daha gerçekçi bir görüş olsa gerektir.

Sözlerimizi, el-Câhız ve taraftarlarının iddiasının aksine, şiirin Araplara veya Arapça konuşanlara özgü bir fazilet olmadığını, aynı zamanda tercümesinin de mümkün olduğunu ortaya koymak üzere, önce Arapça olarak aruzun vâfir ölçüsünde kaleme alıp sonra yine şiir formasyonunda Türkçe’ye çevirdiğimiz lirik bir şiirimize yer vermek suretiyle, noktalamak istiyoruz.

⁵⁴ Ya‘kûb - ‘Asî, age, II, 738

⁵⁵ Bedevî, age, 131-133

⁵⁶ İbn Haldun, age, 538

⁵⁷ Huseyin, Taha, age, 314, 315

سعادی

Selamlar sana Suad'ım!	تحیاتی الیک یا سعادی	بحبّ واشتیاق من فوعادی
Yürekten bir sevgi ve özlemle	قد استولی علی القلب غرام	یهیجنی الی یوم التنادی
Kapladı kalbi öyle bir sevgi ki	یبلیغ عنی أخبار ودادی	وألفاظ الرّسالات رسول
Haşre dek coşturur beni	یراهننی بتبلیغ مرادی	ولکن لیس للفظ وفاء
Birer elçidir mesajlardaki sözcükler	ویبیس بحر حبری ومدادی	ولا تکفی تماثیل الحروف
İletir sevgimin haberlerini	وللوصل بذلت کثیر جهد	فلم أظفر ولبس لدی هادی
Lakin yoksundur sözcükler	عواصم قلبی واجتزت بلادی	أیا سلطانة الحبّ ملکت
Muradımı iletecek vefadan	بذاك الحبّ أحيیت جمادی	فأهلا یا ملیکة دار عشقی
Yetmiyor harflerin sembolleri	وقد أضرمت فی الأحشاء ناراً	رمادی الشّهود فی لها کلّ
Ve kuruyor mürekkebinin denizi	کأنتی وأنت منذ قد خلقنا	أنادیك وأبکی من مهادی
Çok çabaladım kavuşmak için	أروحا ذات جسمین أصیبا	بتفریق الجبال والبوادی
Başaramadım ve yoktur yol gösterenim	تعالی للوصال من جدید	لذاک کلّ هذا الاجتهاد
Ele geçirdin ey sevgi sultanı	وجودی بالغرام ثمّ جودی	بحسن کلّ یوم فی ازدیاد
Kalbimin başkentlerini		
Ve aşkın ülkemin sınırlarını		
Hoş geldin ey aşk yurdumun melikesi		
Hayat verdin ölü dünyama bu sevgiyle		
Sonra ateşe verdin benden ne varsa		
Külümdedir onun bütün tanıkları		
Sanki ben ve sen yaratıldığımızdan beri		
Ağlayarak sesleniyorum sana		
beşiğimden		
Ey dağların ve çöllerin ayırdığı		
İki bedene hayat veren can		
Gel yeniden kavuşmak için		
Bunun içindir bütün çırpınımlarım		
Ve cömert ol aşkınla		
Sonra her gün artan güzelliğinle		

BİBLİYOGRAFYA

ADONİS (Ahmed Ali Said), *Beyânu'l-Hadâse*, <http://www.jehat.com/14.06.2002>

ARİSTOTELES, (ö.MÖ 322), *Poetika*, çev. İsmail Tunalı, İstanbul, 1963

BEDEVÎ, Ahmed Ahmed, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebî 'Inde'l-'Arab*, Kahire, 1979

BROCKELMANN, Carl (ö.1956), *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, trc. 'Abdulhalîm Neccâr, I-V, Kahire, ts

CEBBÛR, 'Abdunnûr, *el-Mu'cemu'l-Edebî*, Beyrut, 1984

DAYF, Şevkî, *el-Fennu ve Mezâhibuhu fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, Kahire, 1987

el-'AKKÂD, 'Abbâs Mahmud (ö.1964), *Mukaddimatu Dîvani Vahyi'l-Arba'in*, Kahire, 1933

el-CÂHİZ, 'Amr b. el-Bahr (ö.255/869), *Kitâbu'l-Hayevân*, (I-VII), Beyrut, 1955
____ *el-Beyân ve't-Tebyîn*, I-II, Kahire, 1968

EL-CEZERÎ, İbnu'l-Esîr Dıyâuddîn b. Muhammed (ö.637/1239), *el-Meselu's-Sâir fi Edebi'l-Kâtibi ve'ş-Şâ'ir*, (I-II), Beyrut, 1411/1990

EL-CUMAHÎ, Muhammed b. Selâm (ö.231/846), *Tabakâtu'ş-Şu'arâ*, Beyrut, ts

el-CURCÂNÎ, Ebu'l-Hasen 'Ali (ö.393/1001), *el-Vesâtah Beyne'l-Mutenebbî ve Husûmihi*, Kahire, ts.

ED-DÎNEVERÎ, İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve'ş-Şu'arâ*, Leiden, 1902

el-FÂHÛRÎ, Hannâ, *el-Mûcez fi'l-Edebi'l-'Arabiyyi ve Târihihi*, (I-IV), Beyrut, 1411/1991

el-FEYŪMÎ, Ahmed b. Muhammed b. ‘Ali el-Mukrî, (ö.770/1369), *el-Misbâhu ’l-Munîr fî Ğarîbi ’ş-Şerhi ’l-Kebîr*, (I-II), Mısır, 1325/1901

el-FÎRŪZABÂDÎ, Ebû Tâhir Muhammed b. Ya‘kûb,(ö. 817/1415), *el-Kâmûsu ’l-Muhît*, Beyrut, 1407/1987

HAFACÎ, M. ‘Abdulmun‘im, *el-Kasîdatu ’l-‘Arabiyye Beyne ’t-Tetavvuri ve ’t-Tecdîd*, Beyrut, 1414/1993

HUSEYİN, Taha, (ö. 1973) *Temhîd fî ’l-Beyâni ’l-‘Arabî*, Beyrut, 1403/1983

_____ *Fi ’l-Edebi ’l-Câhilî, Kahire*, 1975

İBN HALDUN, ‘Abdurrahman b. Muhammed (ö. 808/1332), *Mukaddime*, Kahire, ts

İBN ŞUHEYD, Ebû ‘Âmir Ahmed (ö.426/1034), *Risâletu ’t-Tevâbi‘ ve ’z-Zevâbi‘*, Beyrut, 1400/1980

İBN TABATABA el‘Alevî, *‘Iyâru ’ş-Şi‘r*, tah. el-Hacirî, Taha – Sellâm, Muhammed Zeğlûl, Kahire, ts

EL-İSFAHÂNÎ, Râğib Huseyn b. Muhammed (ö.502/1108), *el-Mufredât fî Ğarîbi ’l-Kur‘ân*, Kahire, 1381/1961,

İSHAK b. İbrahim b. Vehb (ö.372/982), *el-Burhân fî Vucûhi ’l-Beyân*, Taha Huseyin-‘Abdulhamîd el-‘Ubâdî, Kahire, 1928

EL-KAYREVÂNÎ, İbn Reşîk, el-Hasen (ö. 463/1071), *el-‘Umde fî Mahsini ’ş-Şi‘ri ve Âdâbihi ve Nakdihi*, (I-II), tah. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Kahire, 1955

KOMİSYON, *el-Muncidu fî ’l-A‘lâm*, Beyrut, 1987

KUDÂME b. Ca‘fer, (ö.337/948), *Nakdu ’ş-Şi‘r*, tah. S.A. Bonebakker, Leiden, 1956

LA'ÎBÎ, Şakir, *Min Ecli Kasîdeti 'n-Nesr*,

[http://www.jehat.com/\(çevirimiçi\)_14.06.2002](http://www.jehat.com/(çevirimiçi)_14.06.2002)

EL-MELÂİKE, Nâzik, *Kadaya 'ş-Şi 'ri 'l-Mu 'asır*, Beyrut, 1981

EŞ-ŞÂYİB, Ahmed, *Usûlu 'n-Nakdi 'l-Edebî*, Kahire, 1973

TABÂNE, Bedevî, *en-Nakdu 'l-Edebî*, Riyad, 1403

VEHBE, Mecdî-el-MUHENDİS, Kâmil, *Mu 'cemu 'l-Mustalahâti 'l-'Arabiyye fi 'l-Luğati ve 'l-Edeb*, Beyrut, 1984

YA'KÛB, Emîl Bedî-'-ASÎ, Mişal, *el-Mu 'cemu 'l-Mufassal fi 'l-Luğati ve 'l-Edeb*, I-II, Beyrut, 1987

EZ-ZEMAŞERÎ, Ebu'l-Kâsim Mahmud b. 'Umar, (ö.538/1143), *Esâsu 'l-Belâğah*, Beyrut, 1412/1992

EZ-ZEYYÂT, Ahmed Hasen (ö.1968), *Târîhu 'l-Edebi 'l-'Arabî*, Kahire, ts